پەیامی قیبلە

پوختەی
ڕۆژووی ڕەمەزان

پەیامی ڕەمەزان (قیبلە)

د. عومەر عەلی

٢٠١٨

پوختەی
ڕۆژووی ڕەمەزان

پەیامی ڕەمەزان (قیبلە)
٢٠١٨

د. عومەر عەلی

پەیامی قیبلە
ڕۆشنبیریی گشتی و ئیسلامی . زانست و ئیمان

ناوی کتێب: پوختەی ڕۆژووی ڕەمەزان (پەیامی ڕەمەزان)
نوسەر: عومەر عەلی
دیزاینی ناوەوەو بەرگ: توانا ئەحمەد
چاپخانە:
تیراژ:
نرخ:

ژمارە (   )ی ساڵی (   )ی
لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکانی پێدراوە

بسم الله الرحمن الرحيم

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونتوب إليه، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد ألا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمدا عبده ورسوله، صلى الله عليه وعلى آله وأصحابه وسلم تسليما كثيرا.

فأوصيكُمْ عبادَ اللهِ، بتقوَى اللهِ تعالَى والعملِ بمَا جاءَ فِي كتابِهِ ، قالَ اللهُ تعالَى:

]يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْس وَاحِدَة وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا[النساء: ١.

[يا أيها الذين آمنوا اتقوا الله حق تقاته ، ولا تموتن إلا وأنتم مسلمون] ال عمران ١٠٢.

[يَاأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيدًا،يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا] الأحزاب: ٧٠-٧١ .

ئـەم نامیلکـەی کـە لـە بەردەسـتاندایە بریتیـە لـە چەنـد ووتارێـك کـە دەسـتپێدەکات لـە پێش ڕەمـەزان و خـۆ ئامادەکـردن بـۆی تـا ڕەمـەزان و ئـەو عیبادەتانـەی کـە لەنـاو ڕەمەزانـدا هەیـە تـا کۆتایـی ڕەمـەزان و گرنگـی کۆمەڵـە کارێـك لـە دوای ڕەمـەزان و بەردەوامـی لەسـەر، چونکـە ئاشـکرایە مانگـی ڕەمـەزان و خـۆ حازرکـردن بـۆی پێـش هاتنـی و شـەوانی قـەدرو چۆنێتـی هەسـتان بـۆ جـەژن و شـەش ڕۆژی دوای مانگـی ڕەمـەزان هەمـوو سـاڵێك دووبـارە دەبنـەوە، ئـەم نامیلکـەش بـە ووتـاری جیـا جیـا بـاس و خواسـتی هەموویانـی بـە پلـە پلـە تێدایـە، بـە ئومێـدی سـود وەرگرتـن لێیـان، داواکارم لـە خـوای گـەورە لێمانـی وەرگرێـت، هـەر هەڵـەو کەموکوڕیـەك بەرچاوکـەوت ئـەوە بێگومـان لـە منەوەیـەو چونکـە پەیامـی پاکـی ئیسـلام بـێ کەموکوڕیـە، والسـلام علیکـم ورحمـة اللـه.

پێش ڕەمەزان

باس کردنی زۆر شت بەتایبەت دینیەکان زۆرجار پێویست بە وردەکاری ناکات لەبەر زۆر دووبارە بوونەوەیان، بەڵام وەك بە بیرهێنانەوەیەك ئاماژە بە چەند شتێك دەدەین لە سەر ڕەمەزان بە بۆنەی نزیك بوونەوەی ئەو مانگە پیرۆزەوە، وە خوای گەورەش دەفەرمووێ {وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ}[1]. ئاشکرایە گرتنی مانگی ڕەمەزان یەکێکە لە پایە گرنگەکانی ئیسلام وەك لە فەرموودەیەکدا هاتووە لە وەڵامی چەند پرسیارێك کە کابرایەکی دەشتەکی لە پێغەمبەری کرد درودی خوای لێ بێت{فقال أخبرني ما فرض الله علي من الصيام فقال شهر رمضان}[2] کابرای دەشتەکی ووتی ئاگادارم بکە کە خوای گەورە چی لەسەر فەرز کردووم لە رۆژو، پێغەمبەریش درودی خوای لێ بێت فەرمووی مانگی ڕەمەزان. وە ئیسلامەتی هیچ کەس تەواو نابێت ئەگەر باوەڕی پێی نەبێت. وە دەبێت بیشی گرێت مەگەر عوزرێکی هەبێت بەشێوەیەکی وا کە لە شەرعدا ڕێگە پێدراو بێت وەك: نەخۆشی، سەفەر، شیردەر، حامل، وە هەموو ئەمانەش بێگومان بۆ کەسانی گەورە واتە (بالغ) وە هەروەها ژیرە (عاقل) چونکە مرۆڤی منداڵ و شێت و خەوتوو ئەرکی شەرعیان لەسەر نیەو بوراون لەلایەن خوای گەورەوە تا ئەو باردودۆخەی تێیدایە لادەچێت، وەك لە فەرموودەیەکدا هاتووە

١ سورەتی الذاریان ئایەتی ٥٥
٢ بوخاری ڕیوایەتی کردووە

{عـن النبـي صـلى اللـه عليـه وسـلم قـال رفـع القلـم عـن ثـلاث عـن النائـم حتـى يسـتيقظ وعـن الصغـير حتـى يكـبر وعـن المجنـون حتــى يعقـل أو يفيــق}[3] وه ئەمــەش پێوەرێكــە بــۆ هەمــوو كاريكــێ تــری شــەرعی. جـا مـادام هەمـوو شـەرتەكانمان تێـدا بـوو دەبێـت هەسـتين بـە جـێ بەجـێ كردنـی. مانگـی ڕەمـەزان يەكێكـە لـە هـەرە مانگـە گرنگـەكان، چونكـە قورئانـی پيـرۆزی تێـدا هاتۆتـە خـوارەوە وەك خـوای گـەورە دەفەرمـووێ { شَـهْرُ رَمَضَـانَ الَّـذِي أُنْـزِلَ فِيـهِ الْقُـرْآنُ هُـدًى لِلنَّــاسِ وَبَيِّنَــاتٍ مِــنَ الْهُــدَى وَالْفُرْقَــانِ } [4] وە هەروەهــا شــەوی پيــرۆزو بەفــەڕی تێدايــە وەك بــە القــدر ناوبــراوە تێيــدا ئــەو هەمــوو خێــرو پاداشــتە دەســت دەكەوێــت وەك دەفەرمــووێ { لَيْلَــةُ الْقَــدْرِ خَــيْرٌ مِــنْ أَلْـفِ شَـهْرٍ } [5] لەسـەرمان فـەرز دەبێـت گرتنـی ئـەم مانگـە لەيەكـەم ڕۆژيــەوە تــا كۆتايــی مانگەگــە وەك خــوای گــەورە دەفەرمــووێ { فَمَــنْ شَـهِدَ مِنْكُـمُ الشَّـهْرَ فَلْيَصُمْـهُ } [6] گرتنـی ڕۆژوو كـە بـە صـوم ناوبـراوە واتـە خۆگرتنــەوە دەكرێــت خۆگرتنــەوە چەندەهــا جــۆری هەبێــت بــەڵام لێـرەدا بـە واتايـی خۆگرتنـەوە لـە: خـواردن و خواردنـەوەو جيـماع دێـت لەگـەڵ هەبوونـی نيەتـدا [7]. جێگـەی نيەتيـش دڵـە لەبـەر ئـەوە گرنـگ نيـە ئەگـەر بـەدەم نەوتـراو نابێـت بكرێتـە بيانـوی ڕۆژوو شـكاندن مـادام لـە دڵـدا نيەتەكـە هەبـوو بێـت. پێويسـتە لەسـەرمان هـەر لـە

٣ ابی داود ڕيوايەتی كردووە
٤ سورەتی البقرة ئايەتی ١٨٥
٥ سورەتی القدر ئايەتی ٣
٦ سورەتی البقرة ئايەتی ١٨٥
٧ بڕوانە كفاية الاخيار لاپەڕە ٢٣٨

ئێستاوە ئامادەکاری بکەین بۆ بەدەمەوە چوونی ئەم مانگە پیرۆزە بەشێوەیکی ڕێك و پێك و تەواوی وە دوعاش بکەین نەمرین مادام ئەم مانگە نزیك بووەتەوە تا لە خێری ئەم مانگە بێ بەش نەبین و بە خۆداچوونەوەیەکی خۆمانی تێدا بکەین و نیەتمان پاك بکەینەوەو تەوەبەی تێدا بکەین لە هەر تاوان و کەمتەرخەمیەك کە کردبێتمان لە ڕابووردودا. پەیمان بدەین جارێکی تر نەگەڕێینەوە سەری و وە بە هێزێکی پڕ باوەڕو ئەوپەڕی توانامانەوە بەڵێن بدەینە خوای گەورە کە کار بۆ ئیسلام بکەین و هەموو هەوڵمان بەردەوام لەگەڕدا بێت بۆ بەدەستهێنانی ڕەزامەندی اللە، کارەکانمان لەو چوارچێوەدا بێت کە ئەو داینـاوە، بە ئومێدی ڕەزامەندی خوای گەورە، چونکە ڕەزامەندی ئەوە دەتوانێت خۆشبەختمان بکات لە دونیاو دوارۆژدا.

ڕۆژووی مانگی ڕەمەزان

[8]{ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تتقون}

مانگی ڕەمەزان مانگی لێخۆشبوون و بەخۆداچوونەوەو تەوبەکردن و چاکە کردنە، مانگێکی پیرۆزەو گەورەترین کار تێیدا ڕوویداوە کە ئەویش هاتنە خوارەوەی قورئانی پیرۆزە، ئەو قورئانەی کە خوای گەورە کردی بە دواهەمین کتێب بۆ هەموو مرۆڤایەتی تا ڕۆژی دوایی، ئەو قورئانەی کە مایەی دڵخۆشی و شانازی هەموو مسوڵمانێکەو هۆی ڕێنموونی و تەحەدای هەموو لایەکە. ئەو مانگی ڕەمەزانەی کە هەموو مسوڵمانان بەیەك دەنگ و بەیەك جۆر تێیدا بەڕۆژوو دەبن لە سەرانسەری جیهاندا. باسکردن لە پیرۆزی و تایبەتمەندیەکانی ئەم مانگە زۆرن لێرەدا بەجێی دەهێڵین و دەڕۆینە ناو چۆنێتی ڕۆژوو گرتنەوەو ئەو کارانەی کە پەیوەندیان بەم کردارە پیرۆزو بە بەرەکەتەوە هەیە.

تایبەتمەندی ڕۆژوو

ڕۆژووی مانگی ڕەمەزان وەك هەر کردارێکی تری ئاینی کۆمەڵێك تایبەتمەندی خۆی هەیە. هەموو مسوڵمانێك پێویستە لەسەری کە بەرچاو ڕوونیەکی لەسەر ئەم مانگەو وە چۆنێتی ڕۆژوو گرتن

8 سورەتی البقرة ئایەتی ١٨٣

هەبێت بۆ ئەوەی کارەکانی بە پێی ئەوە بێت کە خوای گەورە داوای کردووە. ڕۆژووی مانگی ڕەمەزان یەکێکە لە پێنج پایەکانی ئیسلام وەك لە فەرموودەی (بنی الاسلام علی خمس)[٩] دا هاتووە وە باسی ڕۆژووشی تێدا کردووە. وە کۆمەڵی زانایانیش هاوڕان لەسەر واجبێتی گرتنی ئەم مانگە[١٠].

ڕۆژوو

ڕۆژوو لە زمانەوانیدا واتە: خۆ گرتنەوە وەك خوای گەورە دەفەرمووی لەباسی مەریەمدا سەلامی خوای لێ بێت {انی نذرت للرحمن صوما}[١١] بەڵام ڕۆژوو گرتنەکەی مەریەم سەلامی خوای لێ بێت بە قسە نەکردن بوو، لێرەدا مەبەست ووشەی (صوم) کە بەواتای لە خۆ گرتنەوە دێت لە شەرعدا یانی لە خۆ گرتنەوەیەکی تایبەت لە کەسێکی تایبەت لە کاتێکی تایبەتدا بە مەرج. وەڕۆژوو واجب بووە بە پێی قورئان وفەرموودەو کۆڕەوی زانایان، وە کاتەکەشی بە بینینی مانگە لە ڕەمەزاندا وەك دەفەرمووێ {فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ}[١٢]

٩ بوخاری ڕیوایەتی کردووە
١٠ بڕوانە كفاية الاخيار لاپەڕە ٢٣٨
١١ سورەتی مریم ئایەتی ٢٦
١٢ سورەتی البقرة ئایەتی ١٨٥

مەرجەکانی واجب بوونی ڕۆژوو

سێ مەرج هەیە بۆ واجب بوونی ڕۆژوو:

١- ئیسلام واتە بێ باوەڕ ڕۆژووی لەسەر واجب نیە ئەمە کارێکە پەیوەندی بە مسوڵمانەوە هەیە ئەگەر بێ باوەڕ ڕۆژووش بگرێت بۆی حسێب ناکرێت وە هیچ پاداشتێکی لەسەر وەرناگرێت، چونکە مسوڵمان کە ڕۆژوو دەگرێت لەبەر خوا دەیگرێت، بەڵام بێ باوەڕ لەبەر چ! ئەگەر بیشی گرێت بۆ مەرامێکی دونیایە وەك خۆ لاواز کردن، یان هەر هۆکارێکی تری دونیایی کە لە تەرازووی خوای گەورەدا هیچ قورسیەکی نی یە.

٢- گەورە (بالغ) واتە لەسەر منداڵ واجب نیە ئەمەش مانای وانی یە منداڵ بۆی نیە بیگرێت وەیان پاداشتی لەسەر وەرناگرێت بێگومان نەخێر، باشتر وایە منداڵانیش لەسەر ئەم کردارە پیرۆزە ڕابهێنرێت بۆ ئەوەی کە گەورە بوو لەسەری ئاسان بێت، هەروەها خوای گەورە بۆشی حسێب دەکات وەهەموو کردەوەیەکی چاکی تر مادام لەبەر خوای گەورەو بۆ ڕاهێنان بێت لەسەر چاکەکاری، وە خەیری ئەوەش دەگات کە ئەو ڕاهێنانەی پێ دەکات، دەبێت ئەوەمان لەبیر بێت زۆر جار زۆرکەس بەهەڵەدا دەچن لەسەر ئەم خاڵە واتە بالغ بوون، بالغ بوونی شەرعی ئەوەیە ئەگەر ئافرەت بوو سەرەتای کەوتنە حەیزەوەیە وە پیاویش ئیحتیلام بوون، ئیتر هەر شتێکی تر کە بۆ منداڵ بوون دیاری کراوە لەهەر قانون و دین و کەلتورێکی تردا پێوەر نیە بۆ ئەم کارە، بۆ نمونە لە ئەوروپادا تا

تەمەنـی ١٨ سـاڵ هـەر بـە منـداڵ دادەنرێـت وە دەکرێـت لەتەمەنـی ١٨ سـاڵیدا چ کـچ وە کـوڕ چەنـد سـاڵێك بەسـەر بالـغ بوونیـدا تێپـەڕ بـوو بێـت.

٣- ژیـری (العقـل) ژیـری پێویسـتە هەبێـت بـۆ ئـەوەی بزانێـت چ دەکات، شـێت هیـچ تەکلیفێکـی شـەرعی لەسـەر نیـە وەك پێغەمبـەر درودی خـوای لـێ بێـت دەفەرمـووێ {عـن النبـي صـلى اللـه عليـه وسـلم قـال رفـع القلـم عـن ثـلاث عـن النائـم حتـى يسـتيقظ وعـن الصغـير حتـى يكـبر وعـن المجنـون حتـى يعقـل أو يفيـق}[١٣] لـە پێغەمبـەرەوە درودی خــوای لــێ بێــت هاتــووە، دەفەرمــووێ قەڵەمــی تــاوان لەســەر ســێ کۆمـەڵ لابـراوە خەوتـوو تـا هەڵدەسـتێت، منـداڵ تـا گـەورە دەبێـت، شـێت تـا ژیـر دەبێـت یـان چـاك دەبێتـەوە. کەواتـە کەسـێك ڕۆژووی لەسـەر واجبـە کـە مسـوڵمان و گـەورەو ژیـر بێـت.

فـەرزەکـانـی ڕۆژوو

فەرزەکانی ڕۆژوو پێنجن:

١- نیـەت هێنانـە، نیـەت هێنانیـش تەنهـا دڵ بەسـە بـۆ کردنـی ئـەم کارە وە جێگـەی ڕاسـتەقینەی نیـەت دڵـە، زۆر بەداخـەوە هێشـتا زۆر کـەس ناتوانێـت ئەمـە هـەزم بـکات و هـەر نکۆڵـی لێـدەکات و وە زۆر پێداگـرە لەسـەر ووتنـی بـەدەم، لێـرەدا ئێمـە قسـەمان لەسـەر ئـەوە نیـە کـە ووتنـی بـەدەم ڕەوا نیـە، بەڵکـو ئاسـاییە بـەڵام ئەگـەر بـە ووتـەش نەوتـرا

١٣ ابی داود ڕیوایەتی کردووە

زۆر ئاسـاییە مـادام نیەتەکـە هەبـوو بێـت لـە دڵـدا. هـەر کردارێك کـە دەکرێـت بـێ گومـان خـوای گـەورە ئـاگادارە بـە نیەتەکـەت خـۆ ئەگـەر بـە ووتـە بڵێـی خوایـە مـن بەیانـی بـەڕۆژوو دەبـم لەبـەر تـۆ بـەڵام لـە دڵتـا ئـەوەت مەبەسـت نەبـوو بێگومـان خـوای گـەورە سـەیری دڵ دەکات، وەك لـە فەرمـوودەی پێغەمبەریشـدا هاتـووە کـە خـوای گـەورە نـە سـەیری جەسـتە نـە شـێوەو ڕوخسـارمان دەکات بەڵکـو سـەیری دڵ و کردەوەمـان دەکات، وە دڵ گرنگیەکـی ئەوتـۆی هەیـە لـە شـەرعدا، جـا دەبێـت نیەتمـان هەبێـت بـۆ کردنـی ئـەم کارە لـە کاتـی خۆیـدا ئەویـش پێـش سـبەینانە وە دەکرێـت هـەر لەسـەرەتایی مانگـەوە نیەتمـان هەبێـت بـۆ کردنـی ئـەم کارە پیـرۆزە ئەویـش هـەر بـە بوونـی ئـەو کارە لـە دڵمانـدا.

٢- خـۆ گرتنـەوە لـە خـواردن و ٣- خواردنـەوە، نابێـت بـە هیـچ شـێوەیەک خـواردن و خواردنـەوە لـە ڕۆژی ڕەمەزانـدا بخورێـت بـە خواردنـی یـان خواردنـەوەی هـەر شـتێك ئەگـەر کـەم وەیـان بچوکیـش بێـت ڕۆژووەکـەی پـێ دەشـکێت و دروسـت نابێـت مەگـەر لەبیـری نەبێـت کـە بـە ڕۆژووە، جـا ئەگـەر لـە بیـری نەبـوو وە شـتێکی خـوارد زیـان بـە ڕۆژووەکـەی نـاگات چونکـە ویسـتی ئـەوە نەبـووە ڕۆژووەکـەی بشـکێنێ، وەك لـە فەرمـوودەیەکـدا هاتـووە {مـن نسـی وهـو صائـم فـاکل أو شرب فلیتـم صومـه فانمـا أطعمـه اللـه وسـقاه} [١٤] واتـە ئەگـەر یەکێـك لـە بیـری چـوو کـە بـەڕۆژووە شـتی خـوارد وەیـان خواردیـەوە بـا بـەردەوام بێـت لەسـەر ڕۆژووەکـەی ئـەوە خـوای گـەورە خـواردن یـان خواردنـەوەی

١٤ بوخاری ڕیوایەتی کردووە

پێـداوه. بەڕاسـتی ئەمـە واقعێتـی ئیسـلام جێگیـر دەكات. ئەگـەر شـتیك كـە دەسـتەڵاتی تیـا نەبێـت ڕۆژوو ناشـكێنی وەك دوكەڵـی كارگـەو تەپوتـۆزو ئـەو شـتانە، بـەڵام دوكەڵـی جگـەرەی جگەرەكێـش ڕۆژووەكـەی دەشـكێنی چونكـە بـە ئارەزووی خـۆی بـووە نـەك ناچـاری.

٤- كاری جـووت بـوون (الجماع) ڕۆژانـی ڕەمـەزان كاتـی خـوا پەرستیەو نابێـت كاری جـووت بونـی تێـدا ئەنجـام بدرێـت، وە ئەگـەر ئـەو كارە كـرا ڕۆژووەكـە دەشـكێ و وە كافەرەتیشـی دەكەوێتەسـەر ئەویـش ئـازاد كردنـی بەندەیەكـە، گـەر نەبـوو دوومانـگ لەسـەر یـەك بـە ڕۆژوو بوونـە، ئەگـەر نەتوانـرا دانـی خواردنـە بـە ٦٠ هـەژارو كـەم دەرامـەت. وە هـەر كارێكـی تـر بـۆ خـۆ ڕەحـەت كـردن بـۆ نمونـە بەدەسـت ..تـاد ڕۆژوەكـە دەشـكێنێ. وە ئەگـەر لـە بیـرت چـوو كـە بـە ڕۆژووی هەمـان حوكمـی خـواردن و خواردنـەوەی هەیـە واتـە ناشـكی خـوای گـەورە زاناتـرە[١٥].

٥- خـۆ ڕشـانەوە بـە زۆر دەبێـت ئـاگاداری لـێ بكرێـت و بـەزۆر خـۆت نەڕشـێنیتەوە. وە هەروەهـا زانینـی ڕۆژ چ لـە سـەرەتاوە وەیـان لـە كۆتاییـەوە، دەبێـت ئـاگاداری ئـەوە بكرێـت كـە خـۆت بگریتـەوە لـە هەمـوو ئـەو شـتانە پێـش ڕۆژ هەڵاتـن تـا ڕۆژئـاوا بـوون خـۆ ئەگـەر بەكەمێكیـش بێـت ڕۆژووەكـە دروسـت نابێـت یانـی بـە هەڵاتنـی ڕۆژ وەیـان بـە ئـاوا نەبوونـی.

١٥ بڕوانە كفایة الاخیار لاپەڕە ٢٤٠

ئەو شتانەی کە ڕۆژوو دەشکێنن

ئەوشتانەی کە ڕۆژوو دەشکێنن ١١ شتن:
١-هەرشتێك بە ئەنقەستی بگاتە بۆشایی زگی مرۆڤ واتە مەعیدەی.
٢-هەرشتێك بە ئەنقەست بڕواتە ناو بۆشایی سەر وەك لووت و گوێ.
٣-شت خستنە ناو بۆشایی دواوە یان پێشەوە، وەك دەرمان و ئەو جۆرە شتانە، وە هەروەها پەنجە تێنانیش دەگرێتەوە.
٤-خۆ ڕشانەوە بە ئەنقەست، بەڵام ئەگەر بۆخۆی ڕشایەوە ناشکێ.
٥-کاری جووت بوون.
٦-خۆ ڕەحەت کردن چ خۆی بۆ خۆی بێت یان کەسێکی تر بێت.
٧-خوێنی حەیز ئافرەت، واتە سوڕی مانگانە.
٨-خوێنی نیفاس ئەو خوێنەی دوایی منداڵ بوون دێت.
٩-شێت بوون، ئەگەر بۆ ماوەیەکی کەمیش بێت.
١٠-هەڵگەڕانەوە لە دین خوا پەنامان بدات)).[١٦]
١١- نیەت گۆڕین، وەك یەکێ بڵێ ڕۆژوەکەم دەشکێنم یان پاش کەمێکی تر دەیشکێنم یان با بزانم چۆن دەبێت. لەم جۆرە قسانە وە هۆی شکاندنی بە نیەتگۆڕین با هیچیشی نەخواردبێ هەر دەشکێ. جا دەبێت متمانەی تەواو ببێت بە خۆو ئەو جۆرە دووددڵیانە دروست نەکات لە خۆیدا، تا هەر لەسەر یەقین بێت.

١٦ هەمان سەرچاوە لاپەڕە ٢٤١

هەندێك ئادابی باش دەربارەی ڕۆژوو لەڕەمەزاندا

کارێکی باشە ڕۆژووەوان ئاگای لەم ڕەوشتانە بێت لە ڕۆژوودا
١-پارشـێوکردن، کارێکـی باشـەو بکرێـت، بـەڵام تاوانـی نیـە ئەگـەر نەشـکرێت، کردنـی باشـەو سـونەتی پێغەمبـەرە وەك دەفەرمـووێ {تسـحروا فـاءن السـحور برکـة}[17] واتـە پارشـێو بکـەن چونکـە بەرەکەتـی تیایـە وە هـۆی بەرەکەتەکەشـی ئەوەیـە ڕۆژووەوان بەهێـز دەکات))[18]
٢-پەلەکـردن لـە ڕۆژوو شـکاندندا هەرکـە دڵنیـا بوویـت کـە ڕۆژ ئـاوا بـووە، وە هەروەهـا هـەوڵ بدرێـت کـە بـە چەنـد دەنکـە خورمایەکـی تـەڕ ڕۆژووەکـە بشـکێنرێت، وەگـەر نەبـوو بـە ئـاو.
٣-دوعـاو پاڕانـەوە لەکاتـی بەربانگـدا پێغەمبـەر درودی خـوای لـێ بێـت دەفەرمـووێ {ثلاثـة لاتـرد دعوتهـم الصائـم حتـى يفطـر، والامـام العـادل، والمظلـوم}[19] واتـە سـێ کـەس یـان کۆمـەڵ خـوای گـەورە داواکانیـان ناگەڕێنێتـەوە، یەکەمیـان ڕۆژووەوان، دووەمیـان سـەرۆکێکی عـادل وە سـێهەمیان کەسـێکی سـتەم لێکـراو.
٤-خۆگرتنـەوە لـە هەمـوو شـتێکی پـڕو پـوچ وەك زەمـی خەڵـك کـردن و باسـی ئـەم وئـەو، کات کوشـتن بەشـتی بـێ بەهـاوە، چونکـە ئـەم مانگـە مانگێکـە فرسـەتێکی زێڕینـە بـۆ عیبـادەت کـردن و کۆکردنـەوەی زەخیـرە بـۆ دواڕۆژ وە هەرکارێـك لـەم ڕۆژانـەدا دەکرێـت بێگومـان خێـری

١٧ بوخاری و موسلیم ڕیوایەتیان کردووە
١٨ بڕوانە فقه السنة السيد سابق ج١ لاپەڕە٤١٩
١٩ هەمان سەرچاوە لاپەڕە ٤٢١

زیاتـره لـه لـه ڕۆژانـی تـر. پێغەمبـەر درودی خـوای لـێ بێـت دەفەرمـووێ {رب صائـم لیـس لـه مـن صیامـه الا الجـوع}[٢٠] واتـه ڕۆژووەوانـی وا هەیـە جگـە لـە برسـێتی هیچـی بـۆ نامێنێتـەوە.

٥- سـیواك کردن٦-قورئـان خوێنـدن، و ئامادەبوونـی کـۆڕی زیکـرو یادکردنـی خـوا، خـۆ مەشغوڵ کـردن بـە تێگەیشـتنمان لە ئیسـلام زیاتر، وە ئێسـتە بـە هـۆی ئـەم تەکنەلۆجیـای لـە بەردەسـتماندایە دەتوانیـن زیاتـر سـودمەندبین ئـەو هەمـوو سـایتە هەیـە کـە کاری ئیسـلامی بڵاو دەکاتـەوە سـایتی واهەیـە بـە هەزارەهـا ووتـارو دەرسـی تێدایـە جگـە لـەو هەمـوو کتێـب و وتارانـەی کـە بـەردەوام دادەبـەزن و ئالاتـی تـری وەك سـیدی و کەناڵـی ئیسـلامی جیـاوازو هەتـا موبایلەکانیشـمان.

٧-هەوڵدانـی زیاتـر لـە دە ڕۆژی کۆتایـی مانگـی ڕەمەزانـدا کـە شـەوی بـە فەریشـی تـێ دەکەویـت (القـدر) پێغەمبـەر درودی خـوای لـێ بێـت خـۆی گرنگیەکـی زۆری بـەم ڕۆژانـە داوە لەگـەڵ عائیلەکانیـدا وەك دەفەرمـووێ {کان اذا دخـل العـشر الاواخـر احـي الليـل، وايقـظ اهلـه، وشـد المئـزر}[٢١]

٢٠ النسائي و ابن ماجه و الحاكم ڕیوایەتیان کردووە وە حەدیسێکی سەحیحە لەسەر ئەو شەرتانەی کە ئیمانی بخای دایناوە

٢١ بوخاری و موسلیم گێڕاویانەتەوە لە دایکە عائیشەوە

ئەو ڕۆژانەی کە ڕۆژووی تێدا دروست نی یە

پێنج ڕۆژ هەن کە دروست نیە ڕۆژوویان تێدا بگیرێت هەردوو جەژنەکەو وە سێ ڕۆژی دوایی جەژنی قوربان، وە ڕۆژووی بە گومانیش دروست نیە کە بە یەومولشك ناسراوە، ئەوەیە کە ڕوون نیە ئایە ڕەمەزانە یان نە، تەنها بۆ ئەو کەسانە نەبیت کە خویان گرتووە بەڕۆژووەوە وە ئەو ڕۆژەش دەکەوێتە ئەو کاتەی کە خوی پێوە گیراوە بۆ نمونە کەسێك عادەتی وایە هەموو ڕۆژی دووشەممەو پێنج شەممەیەك بە ڕۆژوو بێت وە ڕۆژی یەومولشکیش بکەوێتە دووشەممە یان پێنج شەممەوە، دەبێت ئەوەش بزانین کە ئەو کەسەی وەك خو کە سونەتە ئەم ڕۆژە دەگرێت نیەتی ڕەمەزانی لێ ناهێنێ.

کێ دەتوانێت بەڕۆژوو نەبێت

ئەوکەسانەی کە لە سەفەردان سەفەرێکی دوورو درێژ بۆیان هەیە بۆ ڕۆژوو نەبن وە کاتێکی تر بیگرنەوە چونکە دین ئاسانەو ئاسانکاری پێخۆشە لە پێناو خۆشگوزەرانی مرۆڤەکاندا، کەسێك کە نەخۆش بێت چونکە یەکێك لە هۆکارەکانی هاتنی ئاینی ئیسلام بۆ پاراستنی مرۆڤەکانە هەرکات ئەو جەستە کەوتەوە مەترسیەوە شەرع ڕێگەی داوە بە دواخستنی ڕۆژوو داوە تا کاتێك چاك دەبێتەوە، کەسێك کە زۆر پیر بووەو توانی ڕۆژووی نەماوە دەتوانێت

بـۆ هــەر ڕۆژێـك کەفارەتەکــەی دەدات، ئەوکەسانەی کــە دووگیانــن وەیـان شـیر دەرن دەتوانــن بــەڕۆژوو نەبـن لـە دواتـر بیگرنـەوە، لێـرەدا جیاوازیـەك هەیـە لـەوەی ئەگـەر ئافرەتەکـە لـە خـۆی ترسـا لـە ڕۆژوو شــکاندنەکەی تەنهـا ڕۆژووەکــە دەگرێتــەوە وەئەگــەر لــە منداڵەکــەی ترسـا ئەوکاتــە ڕۆژوو وەهــەم کەفارەتیشــی دەکەوێتــە ســەر»[22]

تەنهـا ئـەم فەرمـوودە بەسـە بـۆ دڵخۆشـیمان بـە گرتنـی مانگـی ڕەمــەزان و گرتنــی شــەوی قــەدر

{عـن النبـي صـلى اللـه عليـه وسـلم قـال مـن قـام ليلـة القـدر إيمانـا واحتسـابا غفـر لـه مـا تقـدم مـن ذنبـه ومـن صـام رمضـان إيمانـا واحتسـابا غفـر لـه مـا تقـدم مـن ذنبـه}[23] ئـەوەی شـەوی قـەدر بکاتـەوە بـە عیبـادەت خـوای گـەورە لـە هەمـوو گوناهەکانـی ڕابـووردووی خـۆش دەبێــت وەهەروەهــا ڕۆژووی مانگــی ڕەمەزانیــش.

دەبێـت ئـەوە بزانیـن کـە چـواردە جـۆر ڕۆژوومـان هەیـە هەشـتیان لـە قورئانـدا بـاس کـراوە وە شەشیشـیان لـە سـونەتدا»[24]، ئێمـە تەنهـا باسـی ڕۆژووی مانگـی ڕەمەزانمـان کـرد.

---

٢٢ بڕوانە كفاية الاخيار لاپەڕە ٢٤٧

٢٣ بوخاری ڕیوایەتی کردووە

٢٤ بڕوانە تحفة الفقهاء لعلاء الدين السمرقندي ج١ لاپەڕە٣٤١

هەوڵێکی کەم پاداشتێکی زۆر (شەوانی قەدر)

بێگومـان کـەس نیە لـە ئێمـە کـە تاوانـی نەکردبێـت و پێویسـتمان بـە بەزەیـی و لێخۆشـبون و پاداشـتی خـوای گـەورە نەبێـت. شـەوی قـەدر کـە لـە کۆتایـی مانگـی ڕەمەزاندایـە ئـەو هەمـوو خێـرەی تێـدا دەسـت دەکەوێـت بەڕاسـتی هەلـەو گرنگـە ئـەم هەلـە بقۆزینـەوە بـۆ بەدەسـتهێنانی ئـەو پاداشـتە گەورەیـە، بـە ئومێـدی دەسـت کەوتنـی ئـەو پاداشـتە گەورەیـەو لێخۆشـبونی تاوانەکانمـان زۆر پێویسـتمان بـەم جـۆرە هەلانـە دەبێـت و زۆر گرنگـە کـە نەهێڵیـن لەدەسـتمان دەربچێـت. بـۆ تێگەشـتن لـە شـەوی قـەدر کـە سـورەتێکی قورئانـی بەناوەوەیـە پێـمان خۆشـە بچینـە خزمەتـی ئـەو سـورەتەو لێکدانـەوەی ئـەو شـەوە چونکـە قسـەی زۆر هەیـە لەسـەر ئـەم شـەوە چ شـەوێکە؟ چونکـە بەشـێوەیەکی گشـتی مسـوڵمانان نایانەوێـت ئـەم شـەوەیان لەدەسـت بچـێ وەلەهەمـان کاتـدا دەیانەوێـت هـەر یـەك شـەو دانیشـن و ئـەو پاداشـتە گەورەیـان دەسـت بکەوێـت یانـی بەکەمتریـن کات زۆرتریـن پاداشـتیان دەسـت بکەوێـت!.

یەکـەم ئایەتـی سـورەتی قـەدر دوای بسـم اللـه الرحمـن الرحیـم { إِنَّـا أَنْزَلْنَـاهُ فِي لَيْلَـةِ الْقَـدْرِ } واتـە ئێمـە قورئانمـان دابەزاندووەتـە خـوارەوە لـە شـەوی بـە فـەڕدا لـە تەفسـیری الجلالیـن دا هاتـووەو دەڵـێ: لـەم شـەوەدا هەمـوو قورئـان بـە یەکجـار لـە اللـوح المحفوظـەوە دابەزیـوە بـۆ ئاسـمانی دونیـا. کۆمەڵێـك ئایـەت و فەرمـوودە لەبـارەی دابەزینـی قورئانـەوە ئەدوێـن کورتەکـەی ئەوەیـە کـە قورئـان لەشـەوی قـەدردا لـە

مانگی ڕەمەزاندا هاتۆتە ئاسمانی دونیا وە دواتر بە گوێرەی پێویست و هۆکارەکان لە ماوەی بیست و سێ ساڵدا هەمووی دابەزیووە بۆ سەر پێغەمبەرمان درودو سڵاوی خوای لێ بێت. دوا بەدوای ئەوە دەفەرموێ {وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ} ئەم ئایەتەش ڕونکەرەوەیەکە بۆ ئایەتەکەی پێشوو، وە هەر خوای گەورە خۆی دەفەرمووێ کە ئەو شەوە بەفەڕە چی یە ڕوونی دەکاتەوە بۆ پێغەمبەر وە لە پێغەمبەرەوە بۆ دوای خۆی هەروەها. هۆی ناوهێنانی ئەم شەوە بە قەدر ئەوەیە وەك لە تەفسیری القرطبی دا هاتووە لەم شەوەدا خوای گەورە ئەندازەی ساڵی داهاتوو دەکێشێ لە دانی ڕزق و ڕۆزی و مردن و ئەجەل. لێرەدا دێتە سەر باسکردنی ئەم شەوە پیرۆزە وەك دەفەرموێ {لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ} شەوی قەدر چاکترە لە هەزار مانگ، مەبەست چاکترە لە هەزار مانگ خیرو پاداشتەکەیەتی ئەو کارو کردەوە خێرانەی کە لەم شەوە بەفەڕەدا دەکریت چاکترە لە هەزار مانگ. لە ڕاڤەی ئەم ئایەتەدا لە تەفسیری ابن کثیردا هاتووە (أَنَّ النَّبِيّ صَلَّى اللَّه عَلَيْه وَسَلَّمَ ذَكَرَ رَجُلًا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيل لَبِسَ السِّلَاح فِي سَبِيل اللَّه أَلْف شَهْر قَالَ فَعَجِبَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ ذَلِكَ قَالَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ « إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْف شَهْر « الَّتِي لَبِسَ ذَلِكَ الرَّجُل السِّلَاح فِي سَبِيل اللَّه أَلْف شَهْر . وَقَالَ اِبْن جَرِير حَدَّثَنَا اِبْن حُمَيْد حَدَّثَنَا حَكَّام بْن مُسْلِم عَنْ الْمُثَنَّى بْن الصَّبَّاح عَنْ مُجَاهِد قَالَ كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيل رَجُل يَقُوم اللَّيْل حَتَّى يُصْبِح ثُمَّ يُجَاهِد الْعَدُوّ بِالنَّهَارِ حَتَّى يُمْسِي فَفَعَلَ ذَلِكَ أَلْف شَهْر

فَأَنْـزَلَ اللَّـه هَـذه الْآيَـة» لَيْلَـة الْقَـدْر خَـيْر مِـنْ أَلْـف شَـهْر « قِيَـام تِلْـكَ اللَّيْلَـة خَـيْر مِـنْ عَـمَل ذَلِـكَ الرَّجُـل) پیاوێك هەبـوو لـە بەنـی ئیسلائیل کـە هـەزار مانـگ چەکـی لەخـۆ کردبـوو لـە پێنـاوی خـوادا دەجەنـگا وە مسـوڵمانەکان زۆر سەرسـامی ئـەم کابـرا بـوون یانـی وەك بلێـی چ پاداشـتێکی هەبێـت ئـەم هـەوڵ و تێکۆشـانە و وەچـۆن ئـەو پاداشـتە دەسـت بکەوێـت. خـوای گـەورە ئـەم ئایەتـەی دابەزانـد کـە زینـدوو کردنـەوەی ئـەم شـەوە بـۆ پەرسـتش لـە پێنـاو خـوادا ئـەو پاداشـتەی دەبیـت {تَنَـزَّلُ الْمَلَائِكَـةُ وَالـرُّوحُ فِيهَـا بِـإِذْنِ رَبِّهِـمْ مِـنْ كُلِّ أَمْـرٍ} هـۆی گرنگـی ئـەم شـەوە لـەم ئایەتـەدا دەردەکەوێـت کـە فریشـتەی تێـدا دادەبەزێـت بـە ئیزنـی خـوا کـە بڕیـاری هەمـوو شـتێکی ئـەو سـاڵی داهاتـووی پـێ یـە لـە مـردن و ژیـان و ڕزق و ڕۆزی وەك لـە ئایەتـی دووهەمـدا ئاماژەمـان پـێ کـرد، کۆتـای ئایەتەکـە دەفەرمـوێ {سَـلَامٌ هِـيَ حَتَّـى مَطْلَـعِ الْفَجْـرِ} ئارامـی و خۆشـی تـا بەرەبەیـان.

لەڕاسـتی دا لـە زۆر لـە سـەرچاوەکان ئامـاژە بـۆ شـەوانیك هەیـە وەك شـەوی بیسـت و حـەوت و تاکـەکان، بـەڵام گرنگتریـن و باشـترین ئەوەیە کـە لـە دە شـەوی کۆتـای ڕەمەزاندایـە ئـەم دوو فەرمـوودەی خـوارەوە بـە نمونە .

(کان رسـول اللـه صلـی اللـه علیـه وسـلم یعتکـف العـشر الأواخـر مـن رمضـان) واتـە پیغەمبـەر درودی خـوای لـێ بێـت دە شـەوی کۆتایـی ڕەمـەزان لـە مزگـەوت دەمـاوە.

(أن النبـي صلـی اللـه علیـه وسـلم کان یعتکـف العـشر الأواخـر مـن رمضـان حتـی توفـاه اللـه ثـم اعتکـف أزواجـه مـن بعـده) هەمـان مانـای

فەرموودەکـەی تـری هەیـە وە خێزانەکانیشـی دوای ئـەو هـەر بـەو شـێوەیان کـردووە. جـا بـۆ بەدەسـت خسـتنی ئـەو خیـرو پاداشـتە گەورەیـە گرنگـە ئـەو شـەوانە بـە عیبـادەت بکەینـەوە بـۆ مسـۆگەری کردنـی ئـەو خیـرە گەورەیـە، گـەر دە شـەوی کۆتایـی ڕەمەزانمـان کـردەوە زیاتـر لەوەمـان دەسـت دەکەوێـت هـەم خێـری قەدرەکـەو وە هـەم عیبـادەت کردنەکانمـان لـە شـەوەکانی تـری غەیـری قـەدردا. گرنگـی قـەدر بەهـۆی دابەزاندنـی قورئانەوەیـە کـە گرنگـە مرۆڤـەکان بـە ئاگابـن لەهـۆکاری دابەزاندنـی و چۆنیەتـی دابەزاندنـی.

دابەزینی قورئانی پیرۆز

خـوای پـەروەردگار قورئانـی پیـرۆزی بـۆ سـەر پێغەمبـەر درودو سـەلامی خـوای لـێ بـێ دابەزانـدووە بـۆ ڕێنموونـی کردنـی هەمـوو مرۆڤایەتـی ... شـێوەی ئـەو دابەزینـەش بـە دوو جـۆر بـووە:

یەکەم: دابەزاندنی هەموو قورئان لە بیت العزەوە بۆ ئاسمانی دنیا.

دووەم: دابەزاندنـی لـە ئاسـمانی دنیـاوە بـۆ پێغەمبـەر درودو سـەلامی خـوای لـێ بێـت، کـە بەشـێوەی بـەش بـەش و لـە مـاوەی ٢٣ سـاڵدا بـووە، واتـە بـە پێچەوانـەی کتێبـە ئاسـمانیەکانی تـر. هەمـوو کتێبـە ئاسـمانییەکان سـەرچاوەیان یەکـە، لـە بیروباوەڕدا (العقیـدە)دا یەکباسـن، بـەڵام لـە یاسـاو ڕێسـایان (تەشریعـات) دا جیـاوازن.

دابەزینی قورئانی پیرۆز بەیەکجار

خوای پەروەردگار ئەفەرموێ : (شهر رمضان الذی انزل فیه القرآن هدی للناس وبینات من الهدی ولفرقان) البقره /١٨٤ واتە مانگی ڕەمەزان (ئەو مانگەیە) کە قورئانی تیادا هاتۆتە خوارەوە، لە کاتێکدا ئەم قورئانە ڕێنموونی بەخشە بە خەڵکی و بەڵگەی زۆری تێدایە. هەروەها: (انا انزلناه فی لیلة القدر) القدر/١ واتە ئێمە بەڕاستی قورئانمان دابەزاندۆتە خوارەوە لە شەوێکی بە فەڕو ڕێزداردا. هەروەها: (انا انزلناه فی لیلة مبارکة) الدخان/٣ واتە بەڕاستی ئێمە لە شەوێکی بە فەڕو پیرۆزدا (کە شەوی قەدرە) دامانبەزاندووەتە خوارەوە.ئەم سێ مانایەش جیاوازیان نییە، هەموو هەر باسی دابەزینەکانی قورئان ئەکەن ، شەوی قەدرو شەوە پیرۆزەکە هەریەکن، ئیبنو عەبباس و هەندێکی تر لە ئەسحاب و تابعین - خوا لێیان ڕازی بێت - ئەفەرمون: مەبەست لە دابەزینی قورئان لەو سێ ئایەتەدا ئەو هاتنە خوارەوەیەتی لە بیت العزەوە بۆ ئاسمانی دنیا، کە ئیتر بە پێی ڕوداوو پێویستی زەمانی پێغەمبەر درودو سەلامی خوای لێ بێ دەهاتە خوارەوە، تەبەری لە ئیبنو عەبباسەوە ڕیوایە تی کردووە کە فەرموویەتی : (انزل القران فی لیلة القدر فی شهر رمضان الی سماء الدنیا جملة واحدة ثم انزل نجوما) واتە قورئان لە شەوی قەدردا هاتۆتە خوارەوە بۆ ئاسمانی دنیا ئینجا دواتر بەش بەش دەهاتە خوارەوە.

دابەزینی قورئانی پیرۆز بەشیوەی بەش بەش

خوای گەورە دەفەرموێ: (وانه لتنزیل رب العالمين. نزل الروح الامين. على قلبك لتكون من المنذرين. بلسان عربي مبين) الشعراء/١٩٢-١٩٥ واته بەڕاستی ئەم قورئانە لە لایەن پەروەردگاری هەموو جیهانەکانەوە ڕەوانە کراوە. جوبرەئیلی ئەمین (فریشتەی وەحی) دایبەزاندووە. بۆ سەر دڵی تۆ ئەی محمد صلى الله عليه وسلم تا بچێتە ڕیزی ئەو کەسانەوە کە خەڵکی بێدار دەکەنەوە لە خەوی غەفڵەت دایاندەچڵەکێنن. بە زمانی عەرەبی ڕوون و ئاشکرا. هەروەها: (تنزيل الكتاب من الله العزيز الحكيم) الجاثية/٢ واتە ئەم قورئانە لە لایەن خوای باڵا دەست و داناوە هاتووەتە خوارەوە. هەروەها ئەو ئایەتانەی تریش کە لەم بارەوە هەن، هەمووی باس لەوە دەکەن کە قورئان بە زمانی عەرەبی ڕەوان بە جوبرەئیلدا هاتۆتە خوارەوە بۆ پێغەمبەر درودو سەلامی خوای لێ بێت .. بەڵام دابەزینی ئایەتەکان وەکو یەك نەبوون ، جاری وا هەبووە سورەتێك هەمووی هاتۆتە خوارەوە، جاری واش هەبووە ٥ ئایەت لە سورەتێك هاتۆتە خوارەوە، جاری واش هەبووە بە گوێرەی پێویست زیاتر یان کەمتر بووە .. بەڵام کتێبەکانی پێشتر هەمووی پێکەوە دەهاتنە خوارەوە.وە دابەزینی قورئان بەم شێوەیە سودی زۆری تیا بووە کە سودەکەشی قورئان ڕوونیکردووەتەوە بەم شێوەیە وەك دەفەرموێت (وقال الذين كفرول لولا نزل عليه القرآن جملة واحدة كذالك لنثبت به فؤادك ورتلناه ترتيلا) الفرقان/٣٢ واتە کافرەکان (بیانوویەکی

تریان گرت و) وتیان: بۆ قورئان بە یەك کەڕەت بۆی ڕەوانە ناکرێت، بێگومان ئێمە هەر بەو شێوەیە ڕەوانەی دەکەین، تادڵی تۆ زیاتر دڵنیا بکەین، بەردەوام بە جوانی دایدەڕێژین و دەیگەیەنین.

حیکمەتی دابەزینی قورئان بە شێوەی بەش بەش

١- بۆ دڵ قایم کردنی پێغەمبەر درودو سەلامی خوای لێ بێ وەکو خوای گەورە دەفەرموێ (لنثبت بە فؤادك) الفرقان/٣٢ واتە تادڵی تۆ زیاتر دڵنیا بکەین. ئەمەش لە ژیانی کۆمەڵکاری خەڵکیدا شتێکی هەست پێ کراوە، چونکە هەموو کۆمەڵێك هەوڵ دەدات بەردەوام هەر ماوەیەك جارێك کۆبوونەوە بە ئەندامەکانی بکات و شتی نوێیان بۆ باس بکات.
٢- بۆ بەربەرەکانێ و تەحەدا کردنی موعجیزەیەتی قورئان، چونکە قورئان بەردەوام ئەو داوای تەحەددایەی بۆ هاوەڵ دانەرو بێ باوەڕەکان تازە دەکردەوە پێی دەوتن: دە ئەگەر ڕاست دەکەن سورەتێك وەکو ئەوانەی قورئان بهێنن: (وان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فاتوا بسورة من مثله) البقرة/٢٣ واتە جا ئەگەر ئێوە لە دوو دڵیدان و گومانتان لەم (قورئانە پیرۆزە) هەیە کە دامانبەزاندووە بۆ بەندەی خۆمان محمد صلی الله علیه وسلم ئەگەر بۆتان دەکرێت ئێوەش هەوڵ بدەن سورەتێکی وەك ئەو بهێنن.ئەمەش داواکاریەکی بەردەوام بوو نەك هەر بۆ ئەو زەمانە بۆ دواترو بۆ زەمانی ئێستاو بۆ دواتریش، تا ڕۆژی دوایی.

٣- بۆ ئاسان تێگەیشتن و لەبەر كردن و چەسپاندنی، چونكە ئەگەر هەمـوو ئایەتەكانـی بەجارێـك بهاتایەتـە خـوارەوە، تێگەیشـتن و لەبـەر كرنـدن و وەرگرتنـی بـۆ هەمـوو لایەكیـان ئاسـان نەدەبـوون: (هـو الـذی بعـث فـی الامییـن رسـولا منهـم یتلـو علیهـم آیاتـه ویزكیهـم ویعلمهـم الكتـاب والحكمـة وان كانـوا مـن قبـل لفـی ضـلال مبیـن) الجمعـة/٢ واتـه هـەر ئـەو زاتەیـە لـە نـاو خەڵكێكـی نەخوێنـدەواردا پێغەمبەرێكـی لـە خۆیـان ڕەوانـە كـرد، ئایەتەكانـی قورئانەكـەی ئەویـان بەسـەردا دەخوێنێتـەوەو دڵ و دەروون و ڕواڵـەت و ئاشـكرا و نادیاریـان پوختـە دەكات فێـری قورئـان و دانـای و شـەریعەتیان دەكات، بەڕاسـتی ئەوانـە پێشـتر لـە گومڕایـی و سـەر لێشـێواویەكی ئاشـكرادا گیریـان خواردبـوو.

٤- بـۆ وەڵامـی ڕووداوەكان و چارەسـەری كێشـەكانی ڕۆژانـەی كۆمەڵگـە موسـوڵمانە نوێكـەی ئیسـلام، بـۆ نموونـە ڕووداوی (ئیفـك) كـە بریتـی بوو لـە تۆمەتبـار كردنـی دایكـە عائیشـە خێزانـی پێغەمبـەر درودو سـەلامی خـوای لـێ بـێ - پەنـا بەخـوا- بـە تۆمەتـی زینـا ! كـە بـووە مقـۆ مقـۆی نـاو خەڵكـی و مایـەی ئـازارو ژانێكـی بـەردەوام بـۆ پێغەمبـەر درودو سـەلامی خـوای لـێ بـێ و ئەبـو بەكـری سـددیقی باوكـی عائیشـەو بـۆ عائیشـە خـۆی و بـۆ هەمـوو مسـوڵمانای تریـش. تـا الحمداللـە ئایەتەكانـی قورئـان پاكـی و بـێ تاوانـی دایكـە عائیشـەیان بـۆ هەمـوو مسـوڵمانان هێنایـە خـوارەوە كـە تـا ڕۆژی دوایـی هـەر دەخوێنرێـن.

٥- وەكـو وەڵامـی پرسـیاری خەڵكـی، وەكـو خـوای گـەورە دەفەرمـوێ : (یسـالونك مـاذا ینفقـون) البقـرة/٢١٥ واتـە لـە تـۆ دەپرسـن (ئـەی

پێغەمبەر صلی للە علیە وسلم) کە چی ببەخشین و بەکێی ببەخشین؟.(یسالونك عن الخمر والمیسر قل فیهما اثم كبر و منافع للناس) البقرة٢١٩ واتە پرسیارت لێدەکەن دەربارەی عەرەق و قومار، پێیان بڵێ: لەو دووانە گوناهێکی گەورە هەیە، هەرچەندە چەند سوودێکیشیان تێدایە بۆ خەڵکانێك، بێگومان گوناهەکەیان گەورەترە لە کەڵك و سوودیان. وە لەم جۆرە پرسیارانە زۆر دەبینین لە قورئاندا.

٦- بۆ ئەوەی بۆ هەموان بسەلمێت کە ئەم قورئانە لەلایەن خوای گەورەوە هاتووە، ئەوەتا ئەو ئایەتانەی لە یەکەمینساڵدا هاتوونەتە خوارەوە لەگەڵ ئەو ئایەتانەی کە لە ساڵی بیست و سێیەمدا هاتوونەتە خوارەوە هەموویان پێکەوە سازاو گونجاون، چونکە لە لایەن خواوە هاتوون، وەك دەفەرموێ : (ولو كان من عند غير الله لوجدو فيه اختلافا كثيرا) النساء/٨٢ واتە خۆ ئەگەر لە لایەن کەسێکی ترەوە بوایە جگە لە خوا بێگومان جیاوازی و دژایەتیەکی زۆریان تێدا دەدۆزیەوە.

قورئانی پیرۆز ئابەوشێوەیە بۆ ئەو کۆمەڵگە موسوڵمانە دەهاتە خوارەوە، تا هەموویانی ئاوا پتەو پەروەردە کردو کردنی بەو نەوە تایبەتەی ئیسلام لە مێژووی ژیانی هەموو مرۆڤایەتیدا.

بە ڕاستی ڕاستە کە شاعیر وتوویە تی:

ئەگەر ئەتەوێ زانیاری جیهان   قورئان بکەرە بەرنامەی ژیان

یادە ئاینیەکان یادی خوا پەرستین

لە ئاینی پیرۆزی ئیسلامدا کە دوو جەژنی تێدایە. هەردوو جەژنەکە دوای دووکاری زۆر گرنگ دێن ئەویش مانگی پڕ بەرەکەتی ڕەمەزان و حەجی ماڵی خوایە. ئەوەی گرنگەو دەبێت بیزانرێت ئەم دوو جەژنە دەربڕینی خۆشی و شادیە بەهۆی ئەو دوو کارە پیرۆزەوە، یەکێکیان ڕۆژوو بوونی مانگی ڕەمەزانە کە دوای هیلاکیەکی زۆر دێت لە ڕۆژوو بوون و تەراویح و شەونوێژو قورئان خوێندن، جا بۆیە زۆر جێگای خۆیەتی مسوڵمانان بە هاتنی جەژن دڵخۆش بن پێی و وە خۆشی خۆیانی تێدا دەرببڕن بە جۆرێك کە زیادە ڕۆی تێدا نەکرێت. ئەویش لەبەر ئەوەی کە خوای گەورە موەفەقی کردوون ئەو هەموو کارە خێرەی تێدا ئەنجام بدەن. هەروەها جەژنی قوربان کە دوای بەجێهێنانی فەریزەی حەجە کە ئەویش دوای ماندوو بونێکی زۆر دێت ئەویش بە وەستان لە کێوی عەرەفەو بڕینی ئەو ڕێگا دوورە لە کێوی عەرەفەوە بۆ موزدەلیفەو دواتر بۆ مینا، جگە لەو پاڵە پەستۆو قەرەباڵغیەی کە هەیە مەگەر یەکێك حەجی کردبێت بزانێت چۆنە. جا جێگەی خۆیەتی کە ئەو ڕۆژە دێت خۆشیەکی بۆ بکات بەهۆی ئەنجام دانی حەجەکەیەوەو وە پاك بوونەوەی تاوانەکانی کە هەموو مسوڵمانێك ئاواتەخوازن بۆی. ئەوەی زۆر گرنگ و جێگەی خۆیەتی بیانزانین ئەم دوو بۆنە پیرۆزن چونکە دوای دووکاری پیرۆز دێت کەوا بوو ئەم دوو بۆنە یادی خوا پەرستین و سوپاسکردنیەتی. نەك هەرچی ڕێسە شیان

بکەیتـەوە ئەویـش بەهـۆی سـەرپێچی فەرمانەکانـی خـوای گـەورەوە.
زۆر جێگـەی نیگەرانیـە مسـوڵمان هەڵسـێت بـە بەجێهێنانـی ئـەم دووکارە گرنگـە بەهەڵپەڕکـێ و گـۆرانـی ناشـەرعی و تێکـەڵاوی یـادی بکاتـەوە؟! چـۆن دەکرێـت یادێك کـە دینـی بێـت و پیـرۆزی تێـدا بێـت، بەسـەرپێچی ئـەو یـادە ڕابگیرێـت؟ ئـەو پرسـیارە دەبێـت هەریەکە لـە ئێمـە بیانکەیـن لـە خۆمـان، نـەك بکەوینـە ژێـر کاریگـەری کۆمەڵانێـك کـە لـە ڕاسـتیدا جـەژن هـەر هـی ئـەوان نەبـووە چونکـە نـە ڕۆژوویـان تێـدا گرتـووەو وە نەحەجیـان کـردووەو نـە باوەڕیشـیان پێیەتـی بەڵکـو ئـەم جەژنـە وەك هەلێـك بـۆ خۆیـان دەقۆزنـەوەو مسوڵمانانیشـی پـێ تاوانبـار دەکـەن بەشـێوەیەکی وا بەرۆشـتنی ئـەو دووکارە گرنگـە کـە ڕەمـەزان و حەجـە، وایـان لـێ بێـت وا بزانـن تـەواو ئیـتر ئـەوەی لەسـەریان بـووە بەجێیـان هێنـاوەو ئیـتر کاتـی ئـەوە هاتـووە بۆخۆیـان هەرچیـان پـێ خـۆش بێـت بیانکـەن، ئـەوە لەبیـر دەکـەن کـە خـوای ڕەمـەزان و کاتـی حـەج هـەر هەمـان خوایـە لـە ڕۆژی جـەژن و دوای جەژنیشـدا. گرنگـەو وە دەبێـت بۆنـە دینیـەکان وەك خۆیـان بـە پیـرۆزی و گـەورە ڕابگیرێـت نـەك بکرێتـە بۆنەیـەك هیـچ سـیمایەکی دینـی پێـوە دیـار نەبێـت بەنـاو دینیشـەوە؟! خۆزگـە مسـوڵمانان چاویـان بەخۆیانـدا دەخشـاندوو خوایـان لەخۆیـان نەدەڕەنجانـد بەهـۆی سـەرپێچیەوە

گرنگی گرتنی شەش ڕۆژ ڕۆژوو دوای ڕەمەزان

دوای بەدوای مانگی ڕەمەزان گەر خوای گەورە مۆفەقی کردی لەسەر گرتن و بەزیندوو ڕاگرتنی ئەو مانگە بە ڕۆژوو عیبادەت و قورئان خوێندن و تەراویح و زیندووکردنەوەی شەوانی قەدر ئەوا تۆ کەسێکیت لەو کەسانەی ژیان و ئاییندەیەکی گەش چاوەڕانت دەکات و پێویستە دوعای وەرگرتنی بکەیت کارو کردەوەو ڕۆژووەکانمان مایەی ئەوە بوو بێت کە لە فەرموودەکەدا هاتووە (غفر لە ما تقدم من ذنبە) لە تاوانەکانی پێشوومان خۆش بوو بێت. زۆر گرنگە هەر کات هەر کارێکمان کرد لەبەر خوای گەورە دوای کارەکانمان داوا لە خوای گەورە بکەین خوای گەورە کارەکانمانی وەرگرتبێت. ئەوەتە باوە گەورەمان ئیبراهیم سەلامی خوای لێ بێت وەك قورئان بۆمانی دەگێڕێتەوەو دەفەرموێ [رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ] بقرة ١٢٨ خۆ ئیبراهیم سەلامی خوای لێ بێت تاوانی نەکردووە بەڵکو ئێمە فێر دەکات کە لەسەر ئەوە ڕابێین. نەوەك خوا نەخواست شتێکی وا تێکەڵی نیەتەکەمان بوو بێت بووبێتە مایەی ئەوەی کردەوەکانمان وەرنەگیراو بێت. ئەوەی لێرەدا مەبەستە بخرێتە ڕوو ڕۆژوو گرتنی شەش ڕۆژە لە شەوال بەگرتنی ئەو شەش ڕۆژە خێری ساڵێکی تەواومان بۆ دەستەبەر دەکات ئەمەش هەروەك شەوانی قەدر چۆن ئەو خێرە زۆرەی تێدا دەست دەکەوێت بەم شەش ڕۆژەش خێرێکی زۆرمان دەست دەکەوێت بەگرتنی مانگی ڕەمەزان

خێـری دە مانـگ ڕۆژووی هەیـە چونکـە هـەر ڕۆژێـك بەرانبـەر دە ڕۆژە کـە ئەویـش دەکاتـە دە مانـگ وە شـەش ڕۆژی شـەوالیش هـەر ڕۆژەو بـە قـەدەر دە ڕۆژ ئەویـش دەکاتـە دوو مانـگ واتـە سـاڵێکی تـەواوی پـڕ کـردەوە، چونکـە هـەر کردەوەیەکـی چاکـە زیـاد دەکات بـۆ دە، وە بەڵکـو بـۆ زیاتریـش ئەگـەر خـوای گـەورە فەرمانـی لەسـەر هەبێـت. جـا کەوابـوو جێگـەی خۆیەتـی نەهێڵیـن ئـەم شـەش ڕۆژەشـمان لەدەسـت دەربچـی بـۆ ئـەوەی خێـری سـاڵێکی تەواومـان دەسـت بکەوێـت. وە ئـەو ئافرەتانـەش کـە چەنـد ڕۆژێکیـان خـواردووە بەهـۆی عـوزری شـەرعیەوە دەتوانـن قەرزەکانیـان بگرنـەوەو دواتـر شـەش ڕۆژەکـەش بگـرن وەگـەر نەشـیان توانـی هـەر دەتوانـن شـەش ڕۆژی شـەوال بگـرن وە دواتـر قەرزەکانیـان بگرنـەوە. شـایەنی ووتنیشـە زۆرێـك وا دەزانـن ئەگـەر یەکـەم ڕۆژی دوای جەژنـی نەگـرت ئیـتر ناتوانێـت ڕۆژەکانـی تـر بگرێـت بەڕاسـتی نازانیـن ئـەوە لـە کوێـوە هاتـووە. بەڵکـو ئاسـاییە هـەر شـەش ڕۆژ لـە دوای ڕەمـەزان گیـرا ان شـاء اللـە دەچێتـە چـوار چێـوەی فەرموودەکـەوە وەك دەفەرمـویّ [مَـنْ صَـامَ رَمَضَـانَ ثُـمَّ أَتْبَعَـهُ سِـتًّا مِـنْ شَـوَّالٍ كَانَ كَصِيَـام الدَّهْـر . ′ رواه مسـلم] لـە فەرموودەکەتـا هیـچ ئاماژەیـەك نییـە بـۆ ئـەو تایبەتـی کردنـە.

الحمدلله الذي بنعمته تتم الصالحات

پێڕست

پێش ڕەمەزان-- ٥
ڕۆژووی مانگی ڕەمەزان-- ٨
تایبەتمەندی ڕۆژوو-- ٨
ڕۆژوو-- ٩
مەرجەکانی واجب بوونی ڕۆژوو--١٠
فەرزەکانی ڕۆژوو---١١
ئەو شتانەی کە ڕۆژوو دەشکێنن---١٤
هەندێك ئادابی باش لە دەربارەی ڕۆژوو لە ڕەمەزاندا----------------------١٥
ئەو ڕۆژانەی کە ڕۆژووی تێدا دروست نی یە------------------------------ ١٧
کێ دەتوانێت بەڕۆژوو نەبێت-- ١٧
هەوڵێکی کەم پاداشتێکی زۆر (شەوانی قەدر) ------------------------- ١٩
دابەزینی قورئانی پیرۆز--٢٢
دابەزینی قورئانی پیرۆز بەیەکجار--٢٣
دابەزینی قورئانی پیرۆز بەشیوەی بەش بەش------------------------------٢٤
حیکمەتی دابەزینی قورئان بە شێوەی بەش بەش------------------------٢٥
یادە ئاینیەکان یادی خوا پەرستین-- ٢٨
گرنگی گرتنی شەش ڕۆژ ڕۆژوو دوای رەەمەزان------------------------- ٣٠

ئەم نامیلکەی
لەبەردەستاندایە بریتیە لە چەند
ووتارێك کە دەستپێدەکات لە
پێش ڕەمەزان و خۆ ئامادەکردن
بۆی تا ڕەمەزان و ئەو
عیبادەتانەی کە لەناو ڕەمەزاندا
هەیە تا کۆتایی ڕەمەزان و
گرنگی کۆمەڵە کارێك لە دوای
ڕەمەزان و بەردەوامی لەسەر،
چونکە ئاشکرایە مانگی ڕەمەزان
و خۆ حازرکردن بۆی پێش هاتنی
و شەوانی قەدرو چۆنێتی هەستان
بۆ جەژن و شەش ڕۆژی دوای
مانگی ڕەمەزان هەموو ساڵێك
دووبارە دەبنەوە، ئەم نامیلکەش
بە ووتاری جیا جیا باس و
خواستی هەموویانی بە پلە پلە
تێدایە، بە ئومێدی سود وەرگرتن
لێیان

پوختەی

ڕۆژووی ڕەمەزان

پەیامی ڕەمەزان (قیبلە)

د. عومەر عەلی

٢٠١٨